

NEOLOGIE

NEOLOGY

NEOLOGIE

LIMBAJE FUNCȚIONALE: IPOSTAZE ALE NEOLOGISMULUI³

0. Pentru a ne apropia de tema simpozionului de față, „Interculturalitate și plurilingvism în context european”, ținem să precizăm că abordarea noastră ține (limitat) de „arta discursului public”; de aceea, ne vom permite, în chip de preliminarie, să... deviem puțin atenția spre anumite aspecte preponderent tehnice ale interculturalității lingvistice, dar sub acoperirea specificului retoricii, ca bază pentru evaluarea oricărui discurs performant. Reamintindu-ne că respectiva *artă* este, de fapt, ceea ce, inițial, s-a și numit τέχνη ῥητορικὴ (*téchne rhetoriké*). Încercarea noastră, una din perspectiva pragmaticii comunicării, se subsumează, așadar, punctului de vedere al pragmalingvisticii.

1. În primul rând, ne simțim obligați să precizăm că analiza de față are în vedere manifestări funcționale ale comunicării reflectate de „limbajul publicistic” și, de asemenea, faptul că folosim această sintagmă deosebindu-ne de terminologia oarecum consacrată, conform căreia domeniului respectiv i se atribuie statutul de „stil”.

1.1. Fără a intra în detalii, facem precizarea că, vorbind de „stil”, ne raportăm, de obicei, la evoluția limbii de cultură, a limbii literare, respectiv a limbii „exemplare” cum o numește Eugeniu Coșeriu. Dacă avem în vedere, însă, prestațiile particulare, specifice conform distincțiilor „logosului semantic” aristotelic, abordarea noastră reprezintă interpretarea unor tehnici din optica de analiză a *pragmaticii comunicării*, dimensiune prin care se înscrie, așadar, în preocupări generale de antropologie culturală.

Precizăm faptul că, în introducere, reluăm o serie de puncte de vedere și demonstrații din lucrări anterioare; printre acestea, Dumistrăcel 2006^a, Dumistrăcel 2006^b și altele, la care ne vom referi în continuare.

Pentru a defini limbajul publicistic, am reevaluat statutul stilurilor funcționale ale limbii române, reducând, pe criterii esențiale, numărul acestora la numai trei, din care două, producătoare de discursuri/texte în afara unei situații date de comunicare, adică independent de prezența nemijlocită a unui interlocutor (stilul tehnico-științific și cel beletristic) și un al treilea, al „comunicării publice și

³ Lucrarea a fost susținută în plenum conferinței internaționale *Lexic comun / lexic specializat. Interculturalitate și plurilingvism în context european*, Galați, 11-12 iunie 2015.

private”, de interacțiune directă, la diferite niveluri, între emițător și receptor. Am pornit, așadar, de la criteriile socioculturale primare privind interacțiunea comunicativă umană, punând la bază limbajul privat, al *conversației*, teren

Figura 1. Stilul comunicării publice și private literare*

DISCURSUL PRIVAT		DISCURSUL PUBLIC					
		Discursul mass-mediilor		Discursul autorității instituționalizate			
1	Limbajul conversației	Limbajul publicisticii	Limbajul publicațiilor	Limbajul instrucției școlare	Limbajul organizațiilor politice	Limbajul juridico-administrativ	Limbajul religios
1'	registre [a]	registre [b]					registre [d]
2	E → R R ← E	E → R R ← E	E ↓ D	E ↓ D	E ↓ D	E ↓ D	E ↓ D
2'		registre [b]					registre [d]
3	E → R R ← E	E → R R ← E	E ↓ D	E ↓ D	E ↓ D	E ↓ D	E ↓ D
		F u n c ț i a d e n o t a t i v ă (generală) (lógos semantikus)					
4		+ f u n c ț i a a p e l a t i v ă (relevantă) (lógos semantikus pragmatikus)					
		fatică		conativă + fatică			conativă
5	Enunțare ad-hoc, cognitivă, euristică	Enunțare pre-conceptută, omniscentă, normativă					

* Abrevieri: E = emițător (enunțiator); R = receptor; D = destinatar

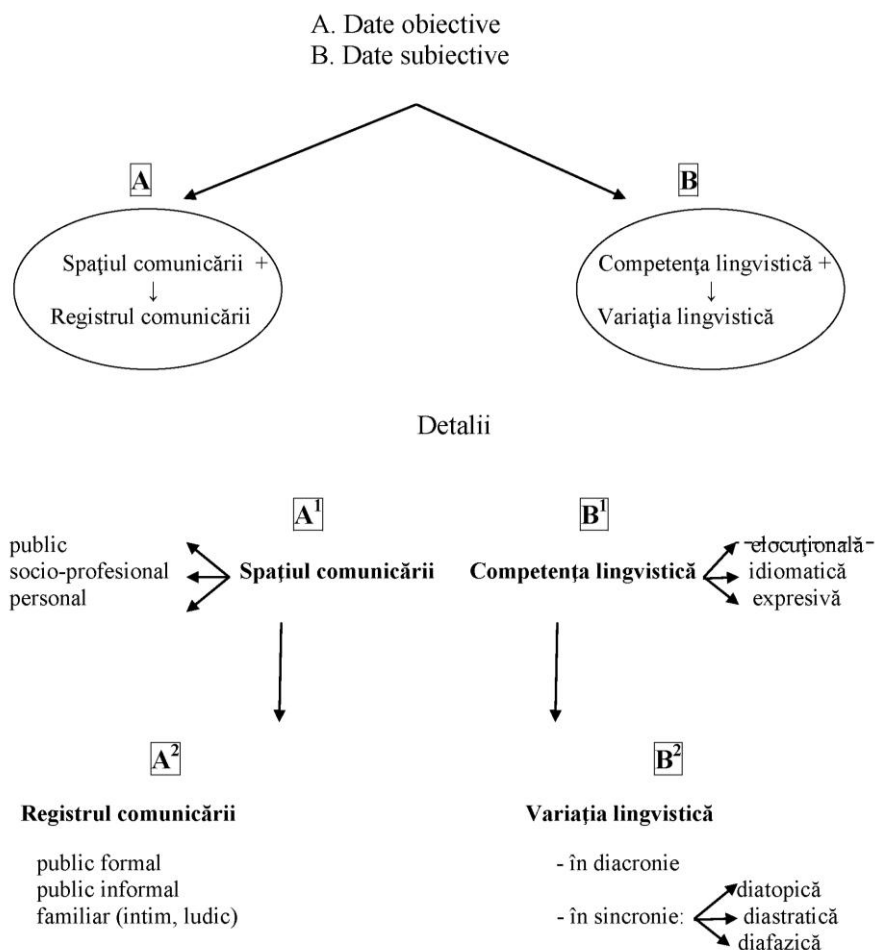
preferențial al faticității malinowskiene, ca manifestare a funcției de apel, nivel dezvoltat, apoi, în limbajul public al informației (ajuns la formulele *mass-mediei*) și al autorității instituționalizate (religios, juridico-administrativ, politic, didactic). Mutația de interes o reprezintă reorientarea de la stilistica limbii literare (având ca obiect de studiu dezvoltări culturale, stilul beletristic și pe cel științific, în principal), spre aceea a limbajului, a vorbirii, care a dispus de miezul tuturor stilurilor și limbajelor funcționale din limba „exemplară” de mai târziu. Astfel, ne preocupă câteva limbaje funcționale contemporane cu raportare constantă la interacțiunea dintre emițător și destinatar în cadrul discursului public, atenția fiind îndreptată, cu precădere, asupra elementelor de construcție prin care se urmărește (sau nu) și se realizează (sau nu) *feedback*-ul.

În proiecția de față am pornit de la distincții operate de doi magiștri, Aristotel (de la care s-ar părea că s-a inspirat Ion Heliade Rădulescu) și Karl Bühler. În baza relației dintre „funcții” (după Bühler – denotarea, manifestarea și apelul), „uzuri” (după Aristotel – uzul științific, cel poetic și cel practic), respectiv „limbi” (după Heliade Rădulescu – „limba științei sau a duhului”, „limba inimii sau a simțimentului” și „limba politiciii”), rezultă doar trei stiluri funcționale: stilul tehnico-științific, stilul beletristic (ambele prezente în toate clasificările de până acum și acceptate de toți specialiștii) și acest așa-numit *stil al comunicării publice și private*.

1.2. În cele ce urmează, analize la obiect ale unor limbaje funcționale din perspectiva comunicării au în vedere evaluarea după conceptul de „spațiu pragmatico-discursiv”, pe care l-am propus și aplicat atât pentru prezentarea terminologiei medico-farmaceutice din secolul al XIX-lea (Dumistrăcel et alii 2013: *passim*), cât și pentru interpretarea ipostazelor comunicative din scrieri de factură beletristică, la Caragiale (Dumistrăcel 2012) sau la Vasile Voiculescu (Dumistrăcel 2014). Prezentăm schema în discuție:

Folosim sintagma «spațiu pragmatico-discursiv» (în continuare, SPD), pe care am proiectat-o ținând seama de concepte lansate de Dominique Maingueneau, care distinge un *spațiu discursiv* (ca membru al triadei din care mai fac parte *câmpul discursiv* și *universul discursiv*), reprezentând poziționarea (identitatea) ideologică a enunțiatorului; autorul citat recunoaște relația conceptelor respective cu cel de «*champ scientifique*», al lui Pierre Bourdieu, dezvoltat de acesta în studiul cu același titlu (Bourdieu 1976). În general, reproiectarea noastră este determinată de faptul că punctul de plecare invocat se referă, preponderent, la domenii ale ideologicului, de exemplu, cu privire la școli filozofice sau la curente politice (*cf.* Charaudeau – Maingueneau 2002: 97; 453-454); pe de altă parte, conceptul de SPD, unul aparținând intenției de *cooperare* din partea enunțiatorului, urmărește delimitarea față de conceptul general de «câmp (discursiv)», orientat, în diferite zone ale spiritualității și socialului, spre ideea de *confruntare*.

Figura 2. SPAȚIUL PRAGMATICO-DISCURSIV

© Dumistrăcel et al. 2013

Alte opere ale lui Pierre Bourdieu care reflectă aria preocupărilor sale se intitulează *Le champ politique* sau *Le champ religieux dans le champ de manipulation symbolique*; vezi și *Le champ journalistique et la télévision* [titlu al unei serii de emisiuni TV, 1996]. Pornind de la Bourdieu, conceptul – simbolic – de «champ littéraire» este argumentat de Joseph Jurt, într-un studiu referitor la teoria câmpului literar și „internaționalizarea” literaturii (cf. Jurt 2001: *passim*).

În conturarea conceptului de SPD, insistăm, ca notă generală, după cum se va putea constata, asupra aspectelor pragmaticii, respectiv asupra adecvării discursului, prin evaluarea caracteristicilor specifice mediului comunicării și a datelor personale ale interlocutorilor. Am dezvoltat conceptul nostru pe baza celor

referitoare la spații și registre ale comunicării (cf. Dumistrăcel 2006: 326-328) și a conceptelor definite de Eugeniu Coșeriu, privind «competența lingvistică» și «variația lingvistică» (cf. Dumistrăcel *et alii*: 2012: § 0.2).

1.3. Pentru o analiză sumară a Fig. 2, precizăm următoarele coordonate și componente prezentate aici. Avem, mai întâi, două coordonate ale comunicării: cea a datelor obiective (A) și cea a datelor subiective (B). Reprezintă *date obiective* situarea comunicării într-un anumit spațiu dat, spațiul public, cel socioprofesional și cel personal, cărora le corespund, în principiu, în ceea ce privește verbalul, paraverbalul și nonverbalul, registre corespunzătoare (adecvate): registrul public formal, registrul public informal (social sau profesional) și registrul familiar (ultimul cunoscând și evoluția spre intim sau chiar ludic). În ceea ce privește *datele subiective* ale comunicării, care țin, așadar, de dotările personale ale interlocutorilor, referirea se face, în primul rând, la *competența lingvistică* a acestora, în speță la competența idiomatice (gradul de cunoaștere a unei limbi) și la cea expresivă, reprezentând prestația „în situații determinate și cu privire la anumite lucruri, cu anumiți interlocutori” (Coșeriu 1992-1993: 36), așadar adecvarea la situația de comunicare, la tema discursului și la interlocutor. Din perspectiva pragmaticii, aceasta înseamnă capacitatea/permanența emițătorului de a se plasa la același nivel al competenței idiomatice și expresive cu receptorul.

2. Limbaje funcționale: *afacereza și legaleza*

2.1. Afacereza. Într-o povestire intitulată *Omagiu supliciatului pasiv* („România literară”, nr. 16/2002), pe care am prezentat-o și altă dată, Radu Paraschivescu ne oferea o mostră parodică de virtuozitate privind „romgleza” oamenilor de afaceri titrați din România contemporană. Și anglist ca formație, traducător, pe atunci, de beletristică din engleză, autorul se distrează, dar oarecum ranchiunos, pe seama a ceea ce el numea „o păsărească ridicolă”, în care anglicisme pure și românisme fardate după „look-ul” acestora se simt ca peștii în apă (text din care cităm în continuare).

2.1.1. Termeni ai comunicării din SPD profesional. Iată enunțuri selectate/forjate de autorul citat:

„Avem o agendă extrem de încărcată și, dacă nu *prioritizăm* cum trebuie, pierdem bani și clienți. Azi mai mult ca oricând e nevoie să ne *customizăm* relațiile și să ne punem toate *skills*-urile în slujba *challenge*-ului pe care l-am identificat: creșterea *market share*-ului și implicit a *turnover*-ului, *minimizarea* riscurilor și dezvoltarea performanței. Pentru asta ne sunt necesare mai multe lucruri: *expertiză, drive, commitment, dedicație* și gestionarea *targetului*”. Probabil cu intenția fină de a ne... confuziona, autorul inserează, în torentul discursiv al colaboratorilor *dealerului* imaginar, cuvinte autohtone de evocare a spaimei: „E o chestiune de eficientizare și de *standing*. Nu putem fi principalii jucători din *business environment* dacă ignorăm

updatarea și dacă nu reușim să ne *fidelizăm* clienții ... Aici nu e nici *showbiz*, nici *modelling*, nici *entertainment*... Aici e o junglă... E un fel de *all star game* unde fiecare vrea să fie *MVP*. În fond, e nu atât o problemă de *feeling*, cât mai ales de *striving*".

Ultimul termen, neoaș englezesc, ca grafie, se apropie primejdios de (a) *strivi*! Atâta doar că nimeni nu ne obligă, când nu ne privește, să tragem numaidecât cu urechea la comunicarea specialiștilor: între ei, aceștia se află în alt circuit discursiv decât cu vorbitori neavizați, iar imperativul performanței profesionale își pune amprenta și asupra terminologiei lor uzuale, în ceea ce se numește „discurs endogen”. Altfel se prezintă lucrurile când un asemenea limbaj de castă l-ar bloca pe brețcanul (înstărit și prevăzător!), confruntat cu automatul de la care vrea să scoată bani cu ajutorul cardului, citind instrucțiuni de tipul

„Bancomatul dispensează doar bills-uri de mare denominație” (*apud* Paraschivescu, *loc.cit.*), ce se plasează în zona „discursului exogen”.

2.1.2. Numind „limba afacerilor, jargonul domeniului afacerilor”, termenul *afacereză* este prezent, cu atestări din presă, din anul 2008 (*cf.* Dimitrescu 2013). Pe internet găsim informații („serioase”) despre „concursuri de *afacereză*”, ca și proteste; un grafician, de exemplu, pare disperat de felul în care se prezintă astăzi limba română, cea „stâlcită și butucănoasă, vorbită mai ales de tineri”, respingând, paralel, și „*afacereza*” sau „*calculatoreza*” ([//viorelpadina.wordpress.com/](http://viorelpadina.wordpress.com/)).

2.1.3. Modelul lingvistic. După reguli ale limbii române, *afacereza* și solitara (deocamdată) *calculatoreză* au, formal, drept de cetate, în funcție de anumite SPD. Numim curent, astfel, o serie de limbi, de la *franceză* și *engleză* până la *japoneză* și, apoi, dialecte rurale sau urbane: *bavareza*, *calabreza* ori *barceloneza*. Umoristic sau ironic, în limbajul familiar apar denumiri fantasmagorice de tipul *americaneza*, *maghiareza*, ba chiar *spanioleza* și *germaneza*! Este, în apariția unor astfel de nume, și o notă lejer sarcastică, dar nu lipsește nici fiorul de neliniște în fața necunoscutului, manifestat prin bravadă, dar cu rădăcini în forme mentale ancestrale. Dacă publicul larg nu este interesat de terminologia din SPD al astrofizicienilor, al chimiștilor sau al lingviștilor (dar de la geologi am preluat înfricoșătorul *tsunami*!), medicii, clericii sau juriștii au termenii lor exegetici, însă noi ne înțelegem cu ei prin corespondente autohtone: *anxietate* vs. *spaimă*, *euharistie* vs. *împărtașanie* (vechi *grijanie*), *ereditate* vs. *moștenitor*. Așadar, pe măsură ce, vrând-nevrând, suferim presiunea lumii afacerilor, avem nevoie de funcționarea celor două paliere terminologice la care ne-am referit.

O încercare: Lucian Anghel, *Economia pe înțelesul tuturor* (prin „povești ușor de citit și de înțeles”), dar care nu este prea departe de terminologia discuțiilor de pe „Money Channel”.

2.1.4. Receptarea termenului, în discursul public, variază ca atitudine. Acceptării, totuși precaute, din partea celor interesați, cu intenția de promovare

(vezi, de exemplu: „**Afacereză**: subst. Limba afacerilor. «Vorbești afacereza?»”, dintr-o campanie de imagine a postului TV The Money Channel, sub titlul „Dicționar de cuvinte inexistente”; /www.jocuridecuvinte.ro/), i se contrapune respingerea, în numele „cultivării limbii”. Este cazul aceluiași Radu Paraschivescu, publicistul extinzând nota critică din pamfletul citat anterior în discuții de principii, cu proiecție spre statutul anglicismelor:

«Una dintre aceste limbi pe stil nou este „**afacereza**”, așa-numita „limbă a culturii de business”, în care cârcotașii au văzut, firește, un balaur ieșit din vizuina corporatismului bancar. O alta este „**medichineza**”, unde jargonul este atât de greu inteligibil, încât simți uneori că dublarea lui grafică se face prin ideograme chinezești (nicio aluzie la caligrafia anumitor medici!). În fine, cea mai cunoscută, **romgleza**, e de fapt o limbă-hibrid, la care, împingând lucrurile la absurd, peste câțiva ani *filonul românesc va mai contribui doar prin prepoziții și conjuncții*. „Pastila de limbă” de astăzi nu se ocupă însă de vocabularul romglezei. Ar fi, de altfel, un efort inutil. E greu să-i vaccinezi pe angajații din unele companii împotriva „**meetingului**” cu „**shareholderii**”, împotriva „**fee**”-ului pentru „**mentenanță**”, împotriva „**endorsement**”-ului „**employer**”-ului, împotriva „**deployment**”-ului „**asset**”-urilor, împotriva atâtor și-atâtor *struțocămile din menajeria lexicală*» (/www.digi24.ro/, evidențierile grafice ne aparțin).

De dragul polemicii, autorul este prea puțin preocupat de ceea ce reprezintă jargonul unui limbaj profesional și, evident, o asemenea... îngrijorare nu are obiect, întrucât nu există nicio rațiune ca angajații la care se referă să fie „vaccinați”, după cum nu există nici pericolul (polemic supralicitat) ca, în viitor, limba română, în ansamblul ei, să se reducă la prepoziții și conjuncții. Tot într-un limbaj tehnic, al unui alt moment, „filonul românesc” era subminat chiar și pe terenul uneltelor gramaticale, fără ca devierea de moment să afecteze viitorul scrierii românești. Iată funcții ale slujitorilor Curții domnești de la Iași ce primeau „lefi” în 1795:

„căpitan de lefegii”, „porușnic”, „baș-bulucbaș hătmănesc”; „doi trâmbaci i doi dubași i un surnaci și un flueraș a hătmăniei”; „cotnic”, „un ceauș de levenți”, „bairactar levenților”; „grămătic de cămară”, „ediclii și iciolanii”; „sofragiu”, „opt sătrărei”, „iuzubașa și toți fustașii haremului” (ap. Caproșu 2007: 335-339).

2.1.5. Pe baza discursurilor din limbajul publicistic, care este principalul vehicul al pătrunderii terminologiei „afacerilor” în vorbirea comună, se conturează impresia că publicul larg este încă destul de puțin preocupat de tehnicitatea limbajului respectiv din SPD public și social-profesional; manifestările din SPD personal sunt, în orice caz, mai puțin numeroase decât cele privind „legaleza”, dar, uneori, se întrepătrund cu reacții față de tehnicitatea acesteia (cf. § 2.2.3). Acesta este încă unul din motivele pentru care, în afara faptului că interacțiunea lingvistică se plasează între indivizi, respectiv între indivizi și grupări economice, „limbajul afacerilor” nu-și găsește un loc în Fig. 1, în care am plasat doar principalele specii ale „discursului autorității instituționalizate”, din cadrul discursului public.

2.2. Legaleza. Din vremea manualelor școlare, în care bucățile de beletristică sunt urmate de explicații privind trăsături lexicale de-ale scriitorilor, în fond niște „devianți”, publicul cultivat nu s-a mai întâlnit cu acest tip de oferte până la consultarea textelor juridice: și acestea sunt preocupate, din alte rațiuni, de posibilitățile noastre de înțelegere.

2.2.1. Glosarea. În *Codul penal* (vezi Noul Cod penal 2014 – Legea 286/2009 actualizat 2014; emitent: Parlamentul României, publicat în Monitorul Oficial nr. 510 din 24 iulie 2009, data intrării în vigoare: 1 februarie 2014; forma actualizată valabilă la data de 3 februarie 2014), există un titlu, numerotat cu X, intitulat „*Întelesul unor termeni sau expresii în legea penală*” (reproducem grafia de pe sursa electronică), care începe cu următoarea *Dispoziție generală*:

„Ori de câte ori legea penală folosește un termen sau o expresie dintre cele arătate în prezentul titlu, înțelesul acesteia este cel prevăzut în articolele următoare, afara de cazul când legea penală dispune altfel”.

Cităm formularea unor articole:

„Art. 173: Legea penală. Prin lege penală se înțelege orice dispoziție cu caracter penal cuprinsă în legi organice, ordonante de urgență sau alte acte normative care la data adoptării lor aveau putere de lege; Art. 174: Savarsirea unei infracțiuni. Prin savarsirea unei infracțiuni sau comiterea unei infracțiuni se înțelege savarsirea oricareia dintre faptele pe care legea le pedepsește ca infracțiune consumată sau ca tentativă, precum și participarea la comiterea acestora în calitate de coautor, instigator sau complice. Art. 175: Funcționar public. (1) Funcționar public, în sensul legii penale, este persoana care, cu titlu permanent sau temporar, cu sau fără o remunerație: a) exercită atribuții și responsabilități, stabilite în temeiul legii, în scopul realizării prerogativelor puterii legislative, executive sau judecătorești; b) exercită o funcție de demnitate publică sau o funcție publică de orice natură; c) exercită, singură sau împreună cu alte persoane, în cadrul unei regiuni autonome, al altui operator economic sau al unei persoane juridice cu capital integral sau majoritar de stat, atribuții legate de realizarea obiectului de activitate al acesteia”.

Printre alte formule care primesc explicații se află „comiterea unei infracțiuni”, „înscris oficial”, „membru de familie”, „exploatarea unei persoane”, „timp de război”, dar și „instrument de plată electronică” sau „sistem informatic”, „consecințe deosebit de grave”.

Evident, să nu pierdem din vedere dispoziția generală citată:

„Ori de câte ori legea penală folosește un termen sau o expresie din cele arătate în prezentul titlu, înțelesul acestora este cel prevăzut în articolele următoare, *afara de cazul când legea penală dispune altfel*” (!).

Pe de altă parte, parcurgând explicațiile, îți dai seama că, de fapt, acestea se adresează tot juriștilor și par să contureze zone de dispută între avocații părților, așadar se plasează în SPD profesional.

2.2.2. Studiu de caz: *aparținător*. În limba română, verbul (a) *aparține* (< fr. *appartenir*, după a *ține*) este definit în diferite dicționare drept [a] „a ține, a depinde de cineva sau de ceva; a fi proprietatea cuiva”; [b] „a face parte dintr-o anumită clasă, dintr-o anumită organizație”. Să reținem, privitor la noțiunea de „a face parte dintr-un întreg”, și referirea la familie, „NN aparține unei familii de intelectuali”, iar din DA 1913: s.v. (a) *aparținerea*, formularea „a fi al cuiva”.

2.2.2.1. Recent, substantivul *aparținător* este prezent în mass-media în fraze de tipul

„I. P. susține că *aparținătorii pacientului* grav bolnav și-au scos ruda din spital” (/romanioliberal.ro/). Folosirea acestui cuvânt, în enunțul respectiv, constituie o provocare față de texte în care *adjectivul* corespunzător păstrează intactă legătura cu verbul de la care este derivat, ca, de exemplu, în rezumatul unui contract: „Modernizare strada Ulița Mare, sat Cristur, *aparținător* municipiului Deva” (/primariadeva.ro/). Prin comparație și păstrând regula de analiză, ne întrebăm oare cum se poate imagina ca mai multe persoane sau indivizi să fie părți ale cuiva? (în cazul de mai sus ale *pacientului*; vezi, iarăși, explicit: „V. O. susține că agenții de pază au fost depășiți numeric de către *aparținătorii pacientului*”; / mediafax.ro/).

Economisindu-ne efortul de imaginație spre a invoca apariția construcției în discuție doar pe terenul limbii române, avem în vedere posibilitatea ca o asemenea formulă să reprezinte o preluare, mai puțin reușită, după un model similar dintr-o limbă străină, în care sunt redactate textele legislației noastre europenizate. Pornind de la semnalarea de mai sus, în legătură cu spitalele, putem ajunge, de exemplu, la Ordinul nr. 50/23.01.2003, cu privire la metodologia de trimitere a unor categorii de bolnavi pentru tratament în străinătate, în textul căruia termenul, chiar explicat, se găsește în diferite fraze; cităm:

„Documentele medicale ale bolnavului... se depun de către medicul de familie, de către *aparținător* (soț/soție, rudă de gradul IV sau reprezentant legal) sau de către bolnav... împreună cu o cerere din partea bolnavului sau a *aparținătorului*”. „La plecarea din țară în vederea efectuării tratamentului, bolnavul sau *aparținătorul* va semna un angajament prin care...” (/aril.ro/).

Într-un articol publicat anterior, am citat și o referire la utilizarea termenului în spital, de pe blogul unei... *aparținătoare*, zonă de socializare din SPD personal:

„*Aparținători*. Așa am aflat azi la Urgențe că se numesc cei care îi însoțesc pe bolnavi”; vezi și „Pe perete scrie clar un nu știu ce articol 50 că le este interzis *aparținătorilor* să încerce să influențeze personalul medical în vreun fel” (/ziarullumina.ro/).

De altfel, termenul în discuție pare să fie... extras, printr-o abreviere, dintr-o construcție măcar aparent logică, ceea ce putem deduce dintr-o clasificare de formule pe undeva înrudite, din terminologia juridică: *tutore legal*, *susținător legal* și *aparținător legal*, ultima numind categoria celor care, după lege, îl însoțesc în spital

pe bolnav (rude, prieteni, reprezentanți legali), în cazul în care acesta are nevoie de asistență permanentă. Oricum, faptul că, în diferite situații, sensul formulei analizate nu e clar ne este confirmat chiar de un enunț dintr-o decizie, din iulie 2005, „asupra sesizării de neconstituționalitate a Legii privind sănătatea reproducerii și reproducerea umană asistată medical”, din care cităm:

„Este, de asemenea, confuză sintagma *aparținători legali*, în raport cu prevederile constituționale și cu cele ale Codului familiei care se referă la părinți și ca reprezentanți legali ai copilului” (/cdep.ro/). Nu am descoperit (încă) explicarea termenului în vreun articol de tipul celor din titlul X citat mai sus, „înțelesul unor termeni sau expresii din legea penală...”.

2.2.2.2. Revenim la problema prezenței termenului în dicționare. Ca substantiv, *aparținător* a fost postat pe /dex.ro/ cu sensul „(Persoană fizică sau juridică) care este proprietarul unui bun mobil sau imobil, al unui contract, al unei tutele etc.”. Iată, așadar, numai... translucidă, și problema *apartenenței*; utilizarea respectivă se plasează tot ca exterioară sensului de bază, căci nu persoana aparține bunului respectiv, ci este aceea „căreia îi aparține un bun”! Pe adresa „DEX online” am găsit însă încercarea de echivalare a termenului *aparținător* printr-un cuvânt din limba germană, *Angehöriger*, ce „se referă în primul rând la familie, inclusiv rudele prin alianță”, dar și la „persoane din mediul de viață al persoanei în cauză”. Mai importantă pare a fi căutarea unui model din engleză, pornind de la construcții de tipul celor cu „belonging to...”; o provocare: cineva semnaleză, pe internet, apariția cuvântului „în diverse documente, mai ales contracte de marinar” (/proz.com/).

2.2.2.3. Față de formulările având caracter de improvizații (probabil datorită calchierii unor enunțuri din limbi străine), provocatoare de confuzii, pe terenul folosirii substantivului în limbajul juridico-administrativ (ținând de SPD public formal, dar și socioprofesional), *adjectivul*, în SPD socioprofesional și personal, reflectă transparent raportul cu verbul (a) *aparține*; câteva exemple, din diferite limbaje:

„În anul 1755 se sfințește, în cătunul *aparținător* localității Buteni, Barda, o biserică ortodoxă cu hramul Sfântului Gheorghe” (/buteni.ro/); „Nadab, sat *aparținător* orașului Chișineu-Criș, jud Arad” (/primariachisineucris.ro/); într-un glosar de termeni referitori la cult, despre *mătăni* se precizează că sunt „folosite în lumea ortodoxă aproape exclusiv de persoane *aparținătoare* bisericii” (/biserici.medievistica.ro/; în citate, evidențierile grafice ne aparțin).

De regulă, cele mai multe derivate de la verbe nu sunt înregistrate în dicționare; iată că, totuși, adjectivul în discuție a fost înregistrat în *Noul dicționar universal al limbii române* (2008), pe baza unui citat din Lucian Blaga: „Pentru indivizii aparținători unei anumite populații..., orizontul inconștient poate fi... comun” (NDU: s.v.).

2.2.3. Evaluarea termenului în diferite SPD și în diferite discursuri. Substantivul *legaleză* se găsește pe internet în texte în care traducătorii, atenți la implicațiile juridice (de exemplu din contracte) își fac cunoscute dificultățile de echivalare, pornind de la română, cu termeni de specialitate din alte limbi; nu este vorba doar de engleză, ci, de exemplu, chiar de limba daneză! Cauza o reprezintă particularități ale sofisticatului limbaj al juriștilor, pentru a cărui simplificare s-a pronunțat un specialist în comunicare, Alan Siegel: *Let's simplify legal jargon!* (cf., de exemplu, /biroutraducericraiova.wordpress.com/). Față de jargonul respectiv, vorbitorii obișnuiți manifestă neîncredere și chiar dispreț; când aceștia iau contact cu termenul în discuție, îi atribuie o notă peiorativă.

Un internaut nu înțelege prevederile de garanție pentru cardurile de memorie, dar,

„când ajungem la ‘legaleză’ deja nu mai ești sigur nici de ceva foarte clar în limba română” (criserb.com/); alte mărturisiri: „regulile Cisco par de bun-simț (zic «par» pentru că nu vorbesc fluent legaleza” (/iqads.ro/); „Am fost fraierit maxim, cu abureli de co-founder iara eu am muscat ca nu stiam legaleza!” (/bitcointalk.org/); „e mult prea complicat sa o faci in legaleza de business” (/dog-the-blog.blogspot.com/) etc.

De observat întrepătrunderea cu problematica „afacerezei”.

Pentru un spaniol (circulația termenului fiind măcar paneuropeană), nici factorul uman nu este de neglijat, cu referire la profesioniștii profitori ai impunității și nerușinării lor:

„Todos estos abogados y funcionarios de la legaleza se pavonean en su impunidad y desvergüenza” (www.armandobronca.com). Iar un francez, folosind însă expresia „langage legaliste”, o consideră corespondentul englezescului *legalese*, depreciat prin echivalarea cu fr. *charabia*, așadar o... „pășărească” (www.lematindz.net/).

2.2.4. Relația instituțiilor cu publicul larg (excurs)

2.2.4.1. Blocajul comunicării: *uzufructuarul*. Enunțuri tehnice de tipurile citate anterior pot avea însă implicații pentru toți vorbitorii. Prof. Dan Stoica ne atrage atenția asupra unor formulări din textul unei banale dispoziții de pe site-ul Serviciului de evidență a populației, privind actele necesare pentru schimbarea cărții de identitate; printre condiționări figurează și „constatarea *uzucapiunii imobiliare*”, iar „dacă *nudul proprietar* solicită eliberarea actului de identitate, în acest caz este necesară declarația uzufructuarului”. Putem avea surprize (nu doar) langajiere la fel de plăcute, dacă citim paragrafele de subsol, cele scrise cu literă de corp 9 sau chiar 8, din textul contractelor de împrumuturi bancare, acte pe care le-am semnat fără a ne pierde timpul cu o lectură migăloasă și dificilă (contractele semnate în calitate de garanți pot produce, firește, cele mai neplăcute surprize).

2.2.4.2. Respingerea blocajului în stilul beletristic. O ironie blajină la adresa derutantei terminologii juridico-administrative este prezentă în schița lui Jean Bart

(Eugeniu P. Botez) intitulată *Cafeaua șefului* (1922). Voind să-și ridice de la vama portului un colet cu cărți trimis din străinătate, naratorul este apostrofat să nu se grăbească, pentru că nu este încă *operat*, mai ales că nu știe nici cum i-a venit coletul, cu *transbord*, *tranzit*, *conosament* sau *cabotaj*? (el credea că i-a venit cu vaporul!). După ce va fi *operat*, va fi rândul impiegatului: „Veniți la mine să vă *desfigurez*”. Insistând să plătească taxele, pur și simplu, și să termine, temerarul este admonestat:

„Formalitățile vamale sunt sfinte... Cu favoruri de acestea se *defraudează* fiscal statului...”.

2.2.5. Statutul „legalezei” în procesul comunicării

2.2.5.1. Măcar prin comparație cu „afacereza” (analizabilă preponderent în raport cu performanța), limbajul juridico-administrativ are un statut de obligativitate socială, fiind unul din mijloacele ce reglementează relațiile anumitor instituții cu individul, ceea ce impune, măcar din perspectivă etică, asigurarea transparenței. Neexistând, pe acest teren, inițiere de tip organizațional, dar funcționând, în condițiile competenței diastractice, dar și ale distorsionării prin discursuri din SPD personal, cu reflexe din perspectiva variației diafazice, „legaleza” trebuie să facă obiectul unor preocupări de responsabilizare socială a instituțiilor.

2.2.5.2. Prinsipial, nu putem accepta o adevărată teroare în contact cu limbajul juridico-administrativ; dacă nu facem, individual, studii de profil, după cum este greu de admis că, la nivelul publicului de diferite straturi sociale, se poate concepe remunerarea unui consultant la încheierea oricărui contract ori la primirea oricărei somații, o soluție posibilă ar putea-o reprezenta realizarea unui ghid de securitate juridică. Avem în vedere, de exemplu, realizarea, ca și pentru *afacereză*, a unui ghid cuprinzând explicarea terminologiei respective, selectate după zone de larg interes, după frecvența utilizării termenilor etc., ca un instrument practic, uzual, de... protecție a consumatorului, în genul ghidurilor din culturi moderne occidentale de tip *Handbook* (în formula „Juridical Security Glossary”).

3. În loc de concluzii (de etapă). Constatarea, sub semnul alarmei, a unei așa-numite „invazii”, în discursul public actual, a unor neologisme tehnice, majoritatea având statutul de anglicisme, urmată de manifestări, diverse, de „apărare” a limbii române se dovedește o falsă problemă pentru lingviști. Treceam peste conștientizarea adevăratei stări a situației, analizate, la noi, cu stabilirea, în ceea ce privește lexicul, a unor distincții după criterii științifice, mai ales de Iorgu Iordan, preocupat de așa-numitele „greșeli” din limba română actuală (Iordan 1943), de Al. Graur, care pune în prim plan „tendențele actuale” ale limbii române (Graur 1968) și, în sfârșit, de Mioara Avram, cap de serie privind statutul anglicismelor, tot „în limba română actuală” (Avram 1997).

Aserțiunile emise de „cenzori” și de comentatori empirici ai abaterilor de la normă trebuie judecate prin prisma apariției termenilor de specialitate în spații

pragmatico-discursive ale textelor de la nivelul tehnocetelor față de situația de la nivelul vorbirii comune. Pentru susținerea acestei teze, putem avea în vedere și opțiuni de principiu ale unor gânditori de talia lui Ștefan Augustin Doinaș, privind „justa administrare a logosului”, care înseamnă „forța cuvântului perfect supus ideii”, sau Adrian Marino, în legătură cu „al treilea discurs” (cerințe: „profesional, prob, modern, dar care să fie accesibil și românului mijlociu”).

Pentru evaluări și proiecte, se impune, însă, considerarea principiului aristotelic al adecvării (*tó prépon*), una dintre aplicații (cea mai importantă în cazul de față) fiind aprecierea statutului vorbitorilor, când aceștia spun ceva „cu bună-credință”, după o distincție a lui Eugeniu Coșeriu:

„În lingvistică vorbitorul este măsura tuturor lucrurilor și tot așa este și lingvistul, ca vorbitor. Și, dat fiind că lingvistul este cel care hotărăște, în fond, interpretarea și soluțiile, se impune ca el să aibă cel mai mare respect pentru vorbitor. Lingvistul trebuie să înțeleagă că vorbitorul, fiind subiect al vorbirii, are, într-un sens, totdeauna dreptate, și trebuie să se gândească în ce sens are dreptate vorbitorul... Lingvistul nu trebuie să uite niciodată că limbajul funcționează *prin* și *pentru* vorbitor, nu *prin* și *pentru* lingviști” (Coșeriu 1996: 128-129).

Limbajele funcționale reprezintă sala de primire a neologismului, ca marcă a interculturalității, o inovație colectivă care se va integra (sau nu) lexicului uzual al limbii române contemporane. Rezultatul ține de ceea ce tot Coșeriu numea perspectiva dimensiunii spre viitor a limbii, de „dinamismul” acesteia.

SIGLE BIBLIOGRAFICE

- Avram, Mioara, (1997). *Anglicismele în limba română actuală*, București: Editura Academiei Române.
- Bourdieu, Pierre, (1976). *Le champ scientifique*, în „Actes de la Recherche en Sciences Sociales”, vol. 2, p. 88-104
- Caproșu, Ioan, (2007). *Documente privitoare la istoria orașului Iași*, editate de ..., IX, *Acte interne (1791-1795)*, Iași: Editura „Dosoftei”.
- Charaudeau Patrick & Maingueneau, Dominique (2002). *Charaudeau, Dictionnaire d'analyse du discours*, Paris: éditions du Seuil.
- Coșeriu, Eugeniu, *Competența lingvistică*, în vol. *Prelegeri și conferințe (1992 – 1993)*, Iași [Supliment la „Anuar de lingvistică și istorie literară”, t. XXXIII/1992-1993], p. 27-47
- Coșeriu, Eugeniu, (1996). *Lingvistica integrală*, interviu cu..., realizat de Nicolae Saramandu, București: Editura Fundației Culturale Române.
- *** (1913). *Dicționarul limbii române, I/I, literele A-B*, București: Librăriile Socec & Comp și C. Sfetea.
- Dimitrescu, Florica (coord.), (2013). *Dicționar de cuvinte recente*, ediția a III-a, București: Logos.
- Dumistrăcel, Stelian, (2006^a). *Limbajul publicistic românesc din perspectiva stilurilor funcționale*, Iași: Institutul European.

- Dumistrăcel, Stelian, (2006^b). *Discursul repetat în textul jurnalistic. Tentația instituirii comunității fatice prin mass-media*, Iași: Editura Universității «Alexandru Ioan Cuza» Iași.
- Dumistrăcel, Stelian, (2012). *Spații pragmatico-discursive ale generării idiotismelor: o înscenare caragialescă*, în vol. *Plurilingvism și interculturalitate – Stelian Dumistrăcel '75*, nr. 28 din revista „Studii și cercetări științifice”, seria Filologie, Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău, Facultatea de Litere, p. 45-69.
- Dumistrăcel, Stelian, (2014). *Vasile Voiculescu: spații pragmatico-discursive*, în volumul omagial *Elvira Sorohan '80*, sub tipar la Editura Universității «Alexandru Ioan Cuza» Iași.
- Dumistrăcel et alii, (2013^a). *Variație diastratică și variație diafazică în comunicarea specializată: paliere terminologice. Spațiul discursiv al publicațiilor românești de instruire și educație medico-sanitară. Cu raportare la problematica evoluției limbii literare (II)*, în Actele Conferinței internaționale «Lexic comun / lexic specializat. Limba română în timp și spațiu», publicate în revista „Analele Universității «Dunărea de Jos»” din Galați, fasc. XXIV *Lexic comun / lexic specializat*, anul VI, nr. 1-2 (9-10), Iași: Institutul European, 2013, p. 32-59.
- Dumistrăcel et alii (2013^b). *Database on The Medicopharmaceutical Terminology [MPHT] in Various Discursive Spaces: Elaboration-Related Issues*, în vol. *Proceedings of the 9th International Conference „Linguistic Resources and Tools for Processing the Romanian Language”, Miclăușeni, 16-17 May 2013*, Iasi: Editura Universității «Alexandru Ioan Cuza» Iași, 2013, p. 13-34.
- Graur, Al. (1968). *Tendențe actuale ale limbii române*, București: Editura Științifică.
- Jordan, Iorgu, (1943). *Limba română actuală. O gramatică a „greșelilor”*, Iași: Institutul de Arte Grafice Alexandru A. Țerek, Mârzescu 9.
- Jurt, Joseph (2001). *La théorie du champ littéraire et l'internationalisation de la littérature*; /www.freidok.uni-freiburg.de/
- *** (2008). *Noul dicționar universal al limbii române*, București: Litera Internațional.

FUNCTIONAL LANGUAGE STYLES AND NEOLOGISMS

Abstract: *In order to evaluate the use of neologisms, pre-eminently anglicisms, in contemporary Romanian, the author's bias is to envisage types of discourses or texts within which the mentioned loans occur. One proposal here is an analysis grid, designed with the caption 'pragmatic-discursive space' (PDS) to take into account 'objective' and 'subjective' guidelines in the process of communication. The markers for these guidelines are 'spaces' and 'registers' within communicative interaction, namely the data that point to linguistic competence and skills relating to variation in expression. On this foundation, the discussion gets focused on enunciation and reception issues from two topical technolects: business jargon (the so-called 'managerese') and legislative jargon (the so-called 'legalese'). Communicative performance is determined by a ratio between specialist terminology and terms understood and taken over by common-language speakers, the latter providing neological functionality in a diachronic perspective.*

Key words: *languages and functional languages; pragmatic and discursive (public, professional, personal) spaces; idiomatic competence; expressive competence; 'managerese', 'legalese'; speaker role; purist exaggerations in 'language cultivation'.*